

Anadil Konusu ve Süryanice

Sayın Katılımcılar, Değerli Hocalarım,

Öncelikle hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

21 Şubat Dünya Anadili Gününü kutlamak amacıyla bir araya gelmiş bulunmaktayız. Herkesin kendi anadilini özgürce edinmesine ve geliştirmesine dikkat çekmek ve farkındalık yaratmak için Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nun kararıyla 21 Şubat 2000 tarihinden itibaren bu gün Dünya Anadili Günü olarak kutlanmaktadır. Zira anadili insanın haysiyetidir. Yaşam hakkı kadar kutsaldır.

Anadili anadır, anadilini bilmeyen insan öksüzdür. Bu anlamda dünya üzerinde kimsenin anadilinden yoksun ve anadilinin terbiyesinden öksüz kalmaması dileği ile Dünya Anadili Gününü içtenlikle kutluyorum. Bütün dillere kutlu olsun.

<https://m.youtube.com/watch...>

Böylesi anlamlı bir günde bu etkinliği düzenleyen ve nazik davetiyeleriyle beni onurlandıran Emek ve Demokrasi Platformu'na teşekkür ediyorum. Sağ olsunlar.

Çok dillilik veya herhangi bir dili bilmek zenginliktir. Ana dili ise ana sütüyle birlikte insana ruh veren canlı bir dinamiktir. Bu dinamiği Konfüçyüs (M.Ö 551- M.Ö 479) şöyle tarif eder: **“Bir toplumu yok etmek için silahlara gerek yok. Lisanını unutturmak yeterlidir.”**

Diyarbakırlı Malfono Naum Faik (1868-1930) ise anadili şöyle tanımlar: **“Anadilini bilmeyen bir insan niçin var olduğunu bilemez** **ܘܢܝܢܐ ܘܢܝܢܐ ܘܢܝܢܐ ܘܢܝܢܐ ܘܢܝܢܐ**”

<https://m.youtube.com/watch...>

Yabancı herhangi bir dili bilmek elbise giymeye benzer. İnsan her zaman yeni bir elbise edinebilir. Ama ana dili öyle değildir. Anadili insanın derisi gibidir. Onu çıkarıp yerine yenisini giymek mümkün değildir.

Bütün diller ve kültürler, insanlığın sırlarını anlatır. Ancak öz kaynağından beslenmeyen dil yok olmaya mahkûmdur. Hiçbir toplum kendisine ait olmayan, kendi öz kültüründen çıkmayan bir düşünce tarzıyla varlığını sürdüremez. Her toplum kendi öz kültüründen yola çıkan ama evrensel olanla ilişkili bir düşünce geliştirebildiğinde sosyal empati ve toplumsal huzur anlam bulacaktır. Bu düşünce tarzı, kendi hâkimiyetini tesis etmeye, diğerlerini yok etmeye değil, aksine sosyal adalete, barışa, hakkaniyete, karşılıklı dönüşüme, var etmeye hizmet eden bir temas biçimi şeklinde gelişmelidir. **Çünkü kâinattaki her şey hayatın anlamını anlamaya ve geliştirmeye destekçi olduğu müddetçe faydalıdır.**

<https://m.youtube.com/watch...>

‘**Ana dili**’ ile ‘**ana dil**’ kavramı arasında fark vardır. Farklı anlam taşıyan bu iki kavram bazen anlam karmaşasına ve kafa karışıklığına neden olmaktadır.

‘**Ana dil**’ kavramındaki ana sözcüğü ‘anne’ değil, temel, asıl, kaynak, yatak, esas anlamlarında kullanılmaktadır. Bu tanımlama bir dilin tarihsel gücünü göstermek açısından oldukça önemlidir. ‘**Ana dil**’ tanımında içinde başka diller barındıran kaynak dil, kendisinden başka diller veya lehçeler türetmiş; birden çok dile yataklık eden dil, akraba dillerin türediği dil anlamına gelir.¹ Ana dili ise, aileden, sosyal çevreden ve içinde bulunulan dilsel ve kültürel ortamdan bilinçli bir öğrenim evresi olmadan öğrenilen; daha çok evde ve sokakta konuşulan dildir. Dolayısıyla ‘**ana dili**’, sözcüğü doğrudan anne ile ilgilidir. Aneden öğrenilen dil anlamına gelir. Bu da, ayrı bir etnik köken vurgusu taşıyan farklı bir dil anlamına gelir.

¹ Anadil birçok dile köken olan, birçok dili doğuran dil anlamındadır. Başka bir ifadeyle, anadil, kendisinden başka diller türetilmiş olan dil demektir. Bu özelliği gereği dilbilimcilerin çalışma alanıdır. Anadili ise insanın çocukken anasından, evdekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dildir. Bu nedenle, anadili ile anadil birbiriyle karıştırılmamalı, yazarken de söylerken de özenli olunmalıdır. Çünkü anadili derken kişilerin kullandığı dilin çocukken analarından, soydaşlarından öğrenilen dil olduğu ifade edilmektedir. Oysa anadil, analık yapmış bir dil demektir. Herhangi bir anadilinin anadil olması, diğer bir ifadeyle, herhangi bir dilin türemesine kaynaklık etmiş olması gerekmez. Anadili derken kullanılan dilin kullananın çocukken anasından öğrendiği dil olduğu anlaşılır. Birleşik adın sonunda bulunan tek bir harf, “i” harfi önemli anlam farklılıkları yaratmaktadır.

Dilbilimcilere göre, başka dillere kaynaklık yapmış ana dil sayısı çok azdır. Bugün birer kültür dili sayılan Fransızca ve İtalyanca gibi Romen dilleri Latince'nin kollarıdır. Latince bir ana dildir. **Süryanice de, tıpkı Latince gibi evrensel kültür için bir ana dildir. Kaynak bir dildir. Süryaniler içinse ana dilidir.**

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

İnsanlık tarihinde her dilin bir hikâyesi vardır. Ancak Süryanicenin hikayesi kendine özgüdür. Zira Süryanice antik Bethnahrin (Mezopotamya)'de gelişen organik kültürün taşıyıcısı ve mirasçısıdır. Medeniyetin gelişiminde rol oynamış kadim bir dildir. Doğu'nun bağrından türemiş, Asur İmparatorluğunun resmi dili olmuş, dünyanın eski dillerinden biridir.² Antakya Kilisesi'in doğusuyla gelişen, Dicle ve Fırat'ın uzun tarihidir. Düşünce tarihinde iz bırakmış Nusaybin, Urfa, Gundişapur ve Kinneşrin okulunun dilidir. Mor Gabriel ve Mor Hananyo (Deyrulzafaran) manastırının dilidir. Sosyal arka planda başka faktörler olsa da, Süryanice'nin kavramsal derinliği ve etkinliği olmasaydı, kilisedeki ritüeller bu denli gelişkin olmazdı. Bu boyutuyla, Hıristiyanlık teolojisinde güçlü kavramlara sahip olan Süryanice, Hıristiyanlığın bir dili olarak nitelendirilebilir. Uygarlık tarihi içinde özgün bir yere sahip olan bu dil kimliğimizdir. Hatta tarihsel ana yurdumuz olan Bethnahrin / Mezopotamya'nın toprağı ve güneşi demektir. Bethnahrin'in hüznü ve mistik sırları demektir.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

Süryanice, Doğu-Batı düşüncesine sunduğu önemli katkılarla Hıristiyanlığın yayılmasına, düşüncenin, felsefenin gelişmesine, Yunan uygarlığının Arap dünyasına ve Avrupa'ya ulaşmasında öncü rol oynamış bir dildir. Dolayısıyla, Süryanice, uygarlık ve insanlık tarihinde özgün bir geçmişe sahiptir. Sosyo-kültürel ve sanatsal açıdan bölgenin yaşamında açılımcı karakteriyle bilinir. Etkin olduğu tarihsel dönemlerde kültürlerarası

² Asur İmparatorluğu'nun tahtında hüküm süren Kral Senharip döneminde (MÖ 705-681), Süryanice/Aramice dili, imparatorluğun geniş toprakları içinde en yaygın ve etkili dil oldu. Bu dönemde Kral Senharip, imparatorluğun sınırları dışındaki dünya liderleriyle yazışmalarında bu dili resmi dil olarak kabul etti. Kral Senharip'in danışmanı olan Bilge Ahiqar, Süryanice dilinde ve alfabesiyle "Ahiqar'ın Bilgeliği" adlı bir kitap kaleme aldı. Şans eseri, MÖ 5. yüzyıla tarihlenen bu kitaptan bir kopya günümüze ulaştı. Bugün, Ahiqar'ın kitabı dünya edebiyatında yaşayan en eski eser olarak kabul edilir ve yine, Süryanice alfabesiyle yazılmıştır.

etkileşimde önemli bir köprü vazifesi görmüştür. Doğu-Batı düşüncesine, medeniyetin, felsefenin ve akılcılığın gelişmesine katkı sunmuştur. Düşünce dünyasında açtığı çığır, Arap dünyasına ve Avrupa'ya dek ulaşmıştır. Antikitenin İslam dünyasına aktarılmasında, rolü ve etkisi büyüktür. Başta Arapçaya ve İslam felsefesine sunduğu önemli katkılarla temayüz etmektedir. Edebiyatın farklı alanlarında zengin bir miras bırakarak, ruhsal farkındalıkla, sosyal düşüncenin gelişimine hizmet etmiştir. Bu hakikat -bilimsel bir bakışla- gün yüzüne çıktıkça, anlaşıldıkça, Süryanicenin daha çok değer kazanacağını düşünüyorum.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

Bilindiği üzere, Süryani alfabesi, Asur-Babil çivi yazısının alfabeli yazı sistemine evrilmesinin bir ürünüdür. Diğer tüm dillerin alfabesi bu ilk alfabe sistemine dayanarak gelişmiştir. Daha az yaygın olan ve ender bilinen bir özellik, çivi yazısındaki sembollerden ortaya çıkan kelimelerin alfabetik sistemde de kullanılmasıdır. Doğu Aramicenin uzantısı olan Süryanicenin leksik kelime hazinesini Asurca, Babilce ve Akadçadan geliştirdiği tarihsel olarak bilinmektedir. Bu açıdan, Süryanicenin de İbranice ve Arapça gibi diğer Semitik dillerle olan ilişkisi bu ortak dil hazinesini paylaşmasından kaynaklanıyor. Etimolojik açıdan Akadça Süryanice için çok önemli bir havza özelliğine sahiptir. Akadça, Sami dilleri (Süryanice, İbranice, Arapça) ve diğer dillerin araştırmalarında, öncül bir dayanak noktasıdır.

Süryanice, İbranice ve Arapçayla kardeş dil olarak biliniyorsa da, bu dilleri derinden etkilemiştir. Sami aile grubuna giren Süryanice, eski Aramice dilinin geliştirilmiş bir uzantısıdır. Bir zamanlar, Ortadoğu'nun genelinde yaygın olarak kullanılan bir dildi. Ayrıca Türklerin tarih boyunca kullandığı onsekiz çeşit abece ve yazı dizgesinden birisi de Süryani alfabesi olduğu bilinmektedir.

İsa Mesih'in konuştuğu dil olması nedeniyle, Hıristiyanlık âlemi içinde saygın bir yere sahiptir. Estrangeli, Doğu ve Batı olarak bilinen üç benzer karakteri (yazı şekli) vardır. Bir yazı şeklini okuyan, diğerlerini de rahatlıkla okuyabilmektedir. Her dilde gözükten lehçe farklılığı Süryanice'de de mevcuttur: Doğu ve Batı olarak, iki lehçeye ayrılır. Halk arasında Doğu şivesi, geçeneysel olarak daha çok "**Keldanice veya Asurice**" ismiyle

bilinirken, Batı şivesi ise salt "**Süryanice**" adlandırılmaktadır. Telaffuz farkı (a ve o sesi) gözardı edilirse, Süryanicenin bu iki lehçesi arasında belirgin bir fark yoktur.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

Süryanice dili, yazı ve edebiyat dilinden ayrı, bir de halkın konuştuğu bir şiveye / lehçeye sahiptir. Bölgesel ve yerel özellikler arz etse de, bu konuşma şivesi / lehçesi de kendi bünyesi içinde iki telaffuza ayrılmaktadır. Irak, İran ve Türkiye'nin Şırnak (ve eskiden Hakkari) yöresinde konuşulan halk dili "**Aşuri veyahut Suret**"; Mardin yöresinde (Turabdin'de) konuşulan halk dili ise, "**Turoyo veyahut Surayt**" adlandırılmaktadır.

Günümüzde, Süryani Ortodoks Kilisesi, Süryani Katolik Kilisesi, Maruni Kilisesi günlük dualarda ve liturjik ayinlerde -yerel dille birlikte- Süryanicenin batı lehçesini; Doğu Havarisel Asur Kilisesi, Keldani Kilisesi, Süryanicenin doğu lehçesini kullanmaktadır. Melkit Kilisesi (ortodoks ve katolik) ise, 7. yüzyıldan sonra Süryaniceyle olan organik bağını tamamıyla kopararak Arapçaya yönelmiştir.

Tehlike altında olan Süryanicenin korunması için görüş ve öneriler:

Dil bazen, sosyo-politik bilince ve anlama kapasitesine göre algılanmakta, bazen *istendiği* gibi yorumlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu tarz bir algılama ve yorumlama bir dilin taşıdığı değerlerin amacından ziyade neye nasıl yaklaşıldığıyla ve neyin nasıl anlaşıldığıyla ilintilidir. Ancak bilinmelidir ki, kendini bilen ve kültürel farkındalığı yüksek hiçbir samimi insan (veya grup), dili istediği şekilde anlama ve yorumlama gafletine düşmez. Buna yeltenmez. Aksine dildeki temel ve nihai amacın ne olduğunu yakalama gayreti içerisinde olur. Dili var eden arka plandaki geliştirici düşünsel vitaminlerden tıpkı bir gıda kaynağı gibi beslenmeyi dikkate alır. Çünkü öteden beri kültürün ana damarını oluşturan dil, insanların ve toplumların dönüşmesinde etkili bir güç gibi işlev görmektedir.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

İnsan bir şeyi severse, onu anlamayı ve geliştirmeyi de öğrenir. Hayatın bütün alanlarında olduğu gibi anadili korumak ve geliştirmek için '**samimi farkındalığa ve tutarlı**

çalalara' çok ihtiyaç var. Halil Cibran'ın (1883-1931) deyişiiyle, **“Samimiyet tüm eylemlerimizi onurlu ve güzel yapar.”**

Yazar Osho (1931-1990)'ya göre, **“Farkındalık duyarlılıkla gelir. Yaptığım her şeyde daha duyarlı olmalısın. Farkındalık her şeyi açan anahtardır. O varoluşun tüm kilitlerini açar. Farkındalık, senin an be an, uyanık halde, kendinin bilincinde olarak ve etrafında olan biten her şeye anında yanıt verme bilinciyle yaşaman demektir. Yaşam bir enstrümandır ve farkındalık onun en harika müziğidir.”**

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

Bir dilin ölmesi, o dili konuşan halkın, o dille yaratılan mirasın yok olması demektir. Çünkü dil, sadece insanlar arasında anlaşma aracı değildir. Bu dildeki bilginin, bilgeliğın geleceğe aktarılmasını sağlayan, geçmiş ile gelecek arasındaki ilişkiyi geliştiren bir araçtır. Dolayısıyla anadilin canlılığı kültürel farkındalıkla doğru orantılıdır. Canlanması ve hayat bulması sevenlerin ve bilenlerin kararıyla değil, onu kucaklayacak olan toplumsal kesimlerin ve bireylerin iradesi, kararı, kişiliğı, kapasitesi, ufku, iç dünyası, sorumluluk anlayışı ve niyetiyle mümkündür. Tüm bu anlatılanların daha sağlıklı işlenmesi için dilin sahipleri ve yerel yönetimlerin anadili desteklemesi hayati önem arz eder.

Gerek Doğu'da ve gerekse Türkiye, Irak, İran, Suriye ve Lübnan'dan dünyanın farklı yerlerine göç etmiş Süryani topluluklarca özen gösterilen ancak bazen sönüklenen çabalara katkı bağlamında, **“söz uçar, yazı kalır”** düşüncesiyle bazı görüşleri(mi) paylaşmak isterim.

1. Süryanice Dil Akademisi:

Süryanice Dil Akademisi, Süryanice dilinin korunması ve geliştirilmesi için hayati bir rol oynayabilir. Dilin sadece günlük iletişimde değil, aynı zamanda kültürel ve entelektüel hayatta da yaşamasını sağlamak için böyle bir kurumun varlığı önemlidir. Irak gibi Süryani nüfusunun yoğun olduğu bir yerde kurulması isabetli olur.

Bu akademi, dil öğretimi için ders kitapları, dilbilgisi kılavuzları, sözlükler ve diğer materyallerin geliştirilmesine öncülük edebilir. Dil araştırmalarını teşvik edebilir, dilin yapısını ve evrimini inceleyebilir, dilin tarihi metinlerini koruyabilir ve dilin kültürel önemini vurgulayabilir. Dilin kullanımını teşvik ederek, yeni terimler üreterek, Süryanice konuşan toplulukların kültürel etkileşimini artırabilir. Kültürel çeşitliliği koruyarak ve teşvik ederek, toplumların zengin kültürel miraslarını korumalarına yardımcı olabilir. Toplumsal kimliği güçlendirmek bakımından dil ve kültüre olan bağlılığı pekiştirebilir. Bunlar, dilin öğrenilmesini ve kullanılmasını destekler ve dilin yaşamasına ve gelişmesine güç katar.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

2. Eğitim Programları:

Süryaniceyi öğretmek için topluluk merkezlerinde eğitim programları ve kurslar düzenlenebilir. Bu programlar, Süryanice öğrenme fırsatları sağlayabilir.

3. Dil Kursları ve Atölyeler:

Süryanice dil kursları ve atölyeler düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler, dilin bilinirliğini artırabilir ve konuşmacı sayısını artırabilir.

4. Dijital Platformlar ve Uygulamalar:

Süryanice dilini öğretmeye yönelik dijital platformlar, uygulamalar ve çevrimiçi kaynaklar oluşturulabilir. Çevrimiçi kaynaklar, mobil uygulamalar, çevrimiçi kurslar, dijital sözlükler ve dil platformları, dilin daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlar.

5. Kitap ve Yazılı Kaynaklar:

Süryanice dilinde kitaplar, hikâyeler, şiirler ve diğer yazılı kaynakları oluşturulabilir. Bu materyaller, dilin yazılı formda gelişmesine ve yayılmasına katkıda bulunabilir. Bu alanda üretkenlik yapanları ödüllendirme yoluna gidilebilir.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

6. Kültürel Etkinlikler:

Süryanice dilini korumak, sadece dilin kendisiyle değil, aynı zamanda kültürel değerlerle de ilgilidir. Bu nedenle, dilin yanı sıra Süryani müziği, dansı ve diğer kültürel unsurlar da desteklenmelidir. Süryanice dilini gözeten konserler, tiyatro gösterileri, sergiler ve diğer etkinlikler, dilin güçlenmesine yardımcı olabilir.

7. Süryanice Medya:

Süryanice yayın yapan radyo istasyonları, televizyon kanalları, gazeteler ve dergiler desteklenmelidir. Bunlar, dilin kullanımını teşvik eder ve dilin yaygınlaşmasına yardımcı olur. Süryanice dilinde radyo, televizyon programları ve podcastler oluşturulabilir. Medya araçları, dilin duyulmasını ve konuşmacı sayısını artırabilir.

8. Aile İçi Dil Kullanımı:

Aile içinde Süryanice dilinin kullanılması teşvik edilmelidir. Bu, dilin kuşaktan kuşağa aktarılmasını ve güçlenmesini sağlar. Dilin aile içinde konuşulması ve nesiller arasında aktarılması önemlidir.

9. Dil Değişim Programları:

Süryanice konuşmacıları diğer dilleri konuşan bireylerle tanıştıran dil değişim programları oluşturulabilir. Bu, dilin günlük yaşamda kullanımını artırabilir.

10. Süryanice Konuşmacıları Destekleme:

Süryanice konuşan toplulukları desteklenebilir ve bu toplulukları bir araya getiren platformlar oluşturulabilir. Bu, dilin sürdürülebilir bir şekilde yaşamasına yardımcı olabilir.

11. Topluluk Katılımı:

Süryanice dilini ve kültürünü kutlayan etkinlikler, festivaller ve topluluk organizasyonları düzenlenebilir. Bu etkinlikler, dilin önemini vurgulamak ve teşvik etmek için önemlidir. Süryanice konuşan toplulukları, dilin korunması ve geliştirilmesi için bir araya getiren topluluk etkinliklerinde dilin kullanımını teşvik edilebilir.

12. Sosyal Görünürlüğü Teşvik:

Dilin kullanımını teşvik etmek için, çarşıda, dükkânlarda görünürlüğü arttıran tabela, levha, gibi simgeler ve sanatsal alanlarda Süryanicenin kullanılması teşvik edilmelidir.

13. Başka Topluluklarla İşbirliği:

Benzer durumdaki diğer dillerin korunmasını gözeten çabalarla işbirliği önemlidir. Diğer ülkelerde Süryanice konuşan topluluklarla iletişim kurarak deneyimlerin paylaşılması ve ortak çözümler bulunması gerekir.

<https://www.youtube.com/watch?v=v2JVjGuaLjM>

Bu ve buna benzer öneriler, Süryanice gibi bir dilin korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olabilir. Ancak amaca ulaşmak için Süryani kurumları başta olmak üzere, toplumun geniş kesimlerinin desteğine ve uzman şahsiyetlerin aktif katılımına ihtiyaç vardır. Zira **altının kıymetini nasıl sarraf biliyorsa** kültür ve dilin kıymetini de onu korumaya gayret edenler bilir. Çünkü kültürel derinlik anlaşılmadan, o derinliği oluşturan dilin zenginliğine ait hazinenin kıymeti de bilinmez.

Kürtçede veciz bir söz der ki; **“Ya âşık ba, ya muhtaç ba!”**

Korumak için anadilimize hem âşık, hem muhtaç olma hassasiyetine sahip olmalıyız. Tuz olma vasfını yitirmeden bu iki alanda çok ama çok kafa yormalıyız.

Sabrınıza ve anlayışınıza teşekkürler.

Saygılarımla..

Mardin / 25 Şubat 2024

Yusuf Beğtaş

Süryani Dili-Kültürü ve Edebiyatı Derneği Başkanı / Mardin

Kaynak:

1. www.karyohliso.com websitesi.
2. Muhtelif websiteleri.